

Presented a detailed historical review building parks of Kiev. Revealed five periods of creation and development of Kyiv parks. Singled out the main problems of urban parks today.

Building parks of Kiev, parks of Kyiv, periods, historical overview.

Приведен развернутый исторический обзор паркостроительства г. Киева. Выявлено пять периодов создания и развития киевских парков. Выделены основные проблемы городских парков на современном этапе.

Паркостроительство, парки Киева, периодизация, исторический обзор.

УДК 582.477.6

КОМПОЗИЦІЙНІ ПРИНЦИПИ ВИКОРИСТАННЯ ЯЛІВЦЯ КОЗАЦЬКОГО В ОЗЕЛЕНЕННІ ПРИБУДИНКОВИХ ТЕРИТОРІЙ

О.Ф. Бровко, кандидат біологічних наук

Показано, що у прибудинковому озелененні ялівець козацький набуває статусу невід'ємного компоненту насаджень декоративного призначення. Його введення до фітоценозів ґрунтується на художньо-декоративних принципах і передбачає їх комплексне застосування з урахуванням впливу біотичних і абіотичних чинників середовища та взаємовпливу рослин, які входять до складу композицій.

Ялівець козацький, фітоценоз, озеленення, композиція, принцип

У насадженнях прибудинкових територій, вже із середини літа спостерігається старіння листових пластинок та підсихання їхніх країв, а в осінньому забарвленні листя домінують буро-іржаві кольори, які не характерні для рослин, що зростають у природних умовах. Зазначені зміни викликані урбогенними чинниками [3] і є візуальним проявом глибинних внутрішніх змін у процесах обміну речовин. Тому підвищення декоративної цінності фітоценозів, які виконують естетичні та фітомеліоративні функції, наразі вирішують залученням до фітоценозів рослин, для яких характерний стабільний прояв декоративних властивостей і привабливість упродовж усього вегетаційного періоду. Враховуючи, що типові форми та культивари ялівця козацького належать до таких рослин, саме вони й стали об'єктом наших досліджень на прибудинкових територіях м. Києва.

Мета дослідження – оцінювання композиційних принципів використання ялівця козацького в озелененні прибудинкових територій.

Матеріали та методика дослідження. Композиції за участі типових форм та культиварів ялівця козацького проаналізовано за видовим складом та з урахуванням методичних рекомендацій В.В. Пушкаря [4].

Результати дослідження. Прибудинкова зона охоплює внутрішньоквартальні території з доріжками, майданчиками, автостоянками, садово-парковим обладнанням та малими архітектурними формами, а тому складові для озеленення слід добирати з урахуванням принципу органічного поєднання антропогенних елементів з природними. Саме цей принцип найповніше відображує архітектурні рішення у містах України [2], адже кожен елемент зелених насаджень має бути належним чином підібраним за формою, розміром, кольором та з урахуванням освітлення, залежно від часу дня та сезону року [1]. Прибудинкові смуги завширшки від 3 до 8 метрів зазвичай є транспортними та пішохідними комунікаціями. Вони постійно знаходяться у полі зору мешканців міста, тож добір рослин для цієї зони повинен бути особливо ретельним. Щоб фітоценози не затіняли вікна, ялівець висаджують із низькорослими декоративними рослинами. Завдяки поєднанню в одній композиції ялівця з різнобарв'ям та габітусом квітів і листя канни індійської (*Canna indica* 'Amerika' L.), амаранта хвостатого (*Amaranthus caudatus* 'Atropurpureus' L.) чорнобривців відхилених (*Tagetes patula* L.) та сумаха пухнастого (*Rhus typhina* L.), суттєво поліпшується естетичне сприйняття ахроматичних кольорів будинків та надземного покриття (рис. 1).

Рис. 1. Типова форма ялівця козацького 'Squamata' в оформленні входу до страхової компанії "Алькона" (вул. Велика Васильківська, 102, м. Київ)

У насадженнях пішохідних зон прибудинкових територій з твердим замощеним покриттям ялівець створює зелені "острівки", які у літні спекотні дні зволожують повітря за рахунок транспірації, збагачують повітря негативними іонами і водночас не заважають оглядовості та провітрюванню

прилеглих територій упродовж усього року. Покращити декоративність таких фітоценозів можна за рахунок залучення до них видів із плакучою та кульоподібною формою крони, як наприклад, берези повислої (*Betula pendula* 'Youngii') та самшиту вічнозеленого (*Buxus sempervirens* L.), для яких ялівець є гарним фоном, відтіняючи декоративні форми цих рослин. У фітоценозах, які зростають на прибудинкових територіях, художньо-декоративного ефекту досягають використанням принципу контрасту, поєднуючи темно-зелене забарвлення хвої ялівця із жовтуватими відтінками листя таволги японської (*Spiraea japonica* 'Golden Princes') та конусоподібною формою крони туї західної форма мала (*Thuja occidentalis* f. 'Holmstrup') і ялини колючої (*Picea glauca* f. 'Conica').

У разі вертикального озеленення глухих стін будинків з використанням дикого винограду п'ятилистого (*Parthenocissus quinquefolia* Planch.), ялівець створює основу композиції, а у ландшафтних групах декоративного призначення формує горизонтальну площину композицій, яка органічно доповнює конусоподібні обриси крони туї західної 'Смарагдової' (*Thuja occidentalis* 'Smaragd') та надає угрупованням завершеності. При формуванні живоплотів захисного призначення із туї західної колоноподібною (*Thuja occidentalis* 'Columna') ялівець слугує акцентом, що окреслює зону прибудинкових доріжок та сприяє невимушеному переведенню зору глядача у площину газону. А на газонах ефектно поєднується із деревними рослинами, які мають кулеподібну та повислу крону, чим запобігає монотонності краєвидів. Ялівець у поєднанні із бордюром із самшиту вічнозеленого форми деревовидної (*Buxus sempervirens* f. *arborescens* L.), здатен формувати на поверхні землі килимові укриття, які не втрачають декоративних якостей навіть під час літніх посух. Водночас, вони є осередком атмосферного повітря, очищеного від хвороботворних бактерій та збагаченого фітонцидами, а тому, саме поблизу таких урбофітоценозів влаштовують місця для відпочинку. При цьому, ялівець козацький забезпечує належну декоративність композицій, як на передньому плані, у разі поєднання із самшитом вічнозеленим, колеусом блюме 'Волеано' та туєю західною форма 'Селена' (*T. occidentalis* f. 'Selena'), так і на задньому плані, при культивуванні з ялиною колючою форма 'Костер' (*Picea pungens* 'Koster' Blauw), а також із квітковими рослинами, яким властиве розмаїття у забарвленні листя (амарант хвостатий, госта ланцетолиста, колеус блюме 'Волеано', костриця синя, цинерарія приморська) та квітів (шавлія яскраво-червона, тощо).

Використання каміння в оформленні прибудинкових фітоценозів теж ґрунтується на художньо-декоративних принципах і передбачає доповнення композиційних зв'язків між забудовою й навколишніми елементами озеленення, а поліпшення їх естетичних якостей досягають за рахунок використання культиварів ялівця козацького. Видовий склад композицій добирають за принципом контрасту, поєднуючи типові форми чи культивари ялівця козацького з камінням та декоративними рослинами, які різняться за формою крони, забарвленням хвої, листя і квітів, а саме: туєю західною 'Вересоподібною' і 'Hiki' (*Thuja occidentalis* 'Ericoides' і 'Niki'), гостою лан-

цетолістою (*Hosta lancifolia* Engl.), різуюю кавказькою (*Arabis caucasica* L.), півником (*Iris Barбата* L.). Також цей ялівець та його культивари використовують як домінуючий елемент озеленення, з камінням та апробованими і такими, що добре зарекомендували себе в декоративному квітництві, сортами тривалоквітучих і духмяних троянд, для яких характерне розмаїття кольорів у забарвленні квітів (темно-червоне – ‘*Otello*’, яскраво-червоне – ‘*Castella*’, рожеве – ‘*Herigat*’, червонувато-оранжеве – ‘*Bischofsstadt Paderborn*’, яскраво-жовте – ‘*Bonanza*’ тощо).

Інертні матеріали, такі як щебінь та подрібнена кора, запобігають появі бур'янів, покращують декоративний ефект сумісно зростаючих рослин, а тому знаходять застосування у фітокомпозиціях, адже на фоні світло-сірих відтінків гравію та темно-коричневих уламків кори типові форми та культивари ялівця козацького виглядають самодостатнім елементом штучно створених угруповань. Вони гармонійно поєднуються із темно-зеленим забарвленням листя рододендрона якусіманського (*Rhododendron jacusimansky* ‘*Arabella*’), конусоподібною формою крони туї західної форма карликова (*Thuja occidentalis* ‘*Nana*’), голубим забарвленням хвої культивара ялівця лускатоподібного (*Juniperus squamata* ‘*Blue Carpet*’), а переважаючи у композиції зелені барви ефектно відтіняють та доповнюють – білі й рожеве забарвлення квітів карликових сортів бегонії вічноквітучої (*Begonia semperflorens*).

Типові форми ялівця козацького (‘*Squamata*’ та ‘*Acicular*’), висаджені на фоні гравійного покриття, створюють біогрупи (рис. 2), які виконують роль акцентів і, водночас, є постійним фоном для малих архітектурних форм.

Рис. 2. Типові форми ялівця козацького (‘*Squamata*’ та ‘*Acicular*’) у поєднанні з гравійним покриттям (вул. Предславинська, 38, студія “Дизайнерський одяг для дітей”, м. Київ)

Проте, слід зазначити, що при виборі рослин для фітокомпозицій і ландшафтних груп найкращі результати отримують у разі комплексного застосування принципів, коли враховують вплив біотичних і абіотичних чинників середовища, взаємовплив рослин, які входять до складу композицій, а художньої єдності досягають з урахуванням ритмів і рівноваги світла і тіней, поєднуючи у композиціях деревні та квіткові рослини з високодекоративними властивостями. Так, саме з урахуванням цих вимог створено фітокомпозицію поблизу входу до 10 навчального корпусу Національного університету біоресурсів і природокористування України (рис. 3), де килимовим покриттям і, водночас, заповнювачем вільного від рослин простору, слугують типові форми ялівця козацького (*'Squamata'* та *'Acicular'*), а постійну основу композиції формують самшит вічнозелений (*Buxus sempervirens* L.) та туя західна 'Колумна' (*Thuja occidentalis* f. *'Columna'*).

Рис. 3. Типові форми ялівця козацького (*'Squamata'* та *'Acicular'*) у фітокомпозиції декоративного призначення (вул. Героїв Оборони, 11, вхід до 10 корпусу НУБіП України, м. Київ)

Декоративні властивості угруповання упродовж вегетаційного періоду підтримують і покращують карликова форма барбариса Тунберга (*Berberis thunbergii* *'Atropurpurea Nana'*), бруслина Форчуна золотистострокатата (*Evonymus fortunei* *'Emerald'n Gold'*), а також сорт чорнобривців прямостоячих (*Tagetes erecta* *'Golden Age'*) та фіалка Віттрока сорт 'Блау-пер Форботе' (*Viola wittrokiana* *'Blauer Forbote'*).

Висновок

У прибудинковому озелененні ялівець козацький набуває статусу важливого компонента насаджень декоративного призначення. Його введення до урбокультурфітоценозів ґрунтується на художньо-декоративних принципах і передбачає покращення зв'язків із навколишніми елементами озеленення, а також поліпшення їх естетичних якостей за рахунок використання культиварів. Найбільш значущі результати отримано у разі комплексного застосування принципів, коли враховують вплив біотичних і абіотичних чинників середовища, взаємовплив рослин, які входять до складу композицій, а художньої єдності досягають за умов урахування ритмів і рівноваги, світла і тіней та поєднання у композиціях деревних і квіткових рослин з високо-декоративними властивостями.

Список літератури

1. Балакшина Е.С. Благоустройство территории жилой застройки / Е.С. Балакшина – М. : Изд-во литературы по строительству, 1969. – 190 с.
2. Дида І.А. Соціоекологічні аспекти формування архітектурного довкілля // І.А. Дида // Теоретичні та прикладні аспекти соціоекології. Питання соціоекології : матеріали Першої всеукраїнської конференції. – Львів : ВНТЛ. – 1996. – С. 24–25.
3. Курницька М.П. Феноритміка зелених насаджень / М.П. Курницька // Теоретичні та прикладні аспекти соціоекології. Питання соціоекології : матеріали Першої всеукраїнської конференції. – Львів : ВНТЛ. – 1996. – С. 37–39.
4. Пушкар В.В. Формування і дизайн ландшафтних груп із хвойних на об'єктах садово-паркового будівництва : методичні рекомендації для спеціалістів садово-паркового будівництва, ландшафтно́ї архітектури і дизайну та проектних організацій / укл. В.В. Пушкар. – К. : ДАККІМ, 2003. – 51 с.

Показано, что в придомовом озеленении можжевельник казацкий приобретает статус незаменимого компонента насаждений декоративного назначения. Его введение в фитоценозы базируется на художественно-декоративных принципах и предусматривает их комплексное использование с учетом влияния биотических и абиотических факторов среды и взаимовлияния растений, которые составляют композицию.

Можжевельник казацкий, фитоценоз, озеленение, композиция, принцип.

*It is shown that in house adjoining gardening the juniper *sabina* gets the status of an irreplaceable component of plantings of decorative appointment. Its introduction in phytocenosis is based on the art and decorative principles and provided their complex use taking into account of influence of biotic and abiotic factors of the environment and interference of plants which make composition.*

****Juniperus sabina*, phytocenosis, gardening, composition, principle.***